

ساختار اقتصادی و بانکی قدرت پذیرش اجرایی شدن برجام را ندارد

محمود جامساز، اقتصاددان

پس از تصویب نظام عملیات بانکداری بدون ربا در واقع عملیات بانکی در قلمرو عقود اسلامی قرار گرفت و از به کارگیری و بهره مندی از بسیاری از ابزارهای بانکی بین المللی محروم شد که این امر خود مقدمه‌ای برای تضعیف نظام بانکی گردید ضمن آنکه بانک مرکزی از ابتدای به قدرت رسیدن جمهوری اسلامی از استقلال برخوردار نبوده و نتوانسته است سیاست‌های پولی را خارج از سیطره قدرت آمره دولت‌ها به اجرا در آورد. در مجموع تعداد بانک‌های کشور از بدو انقلاب تاکنون به شدت افزایش یافته است به حدی که این تعداد بانک را با توجه به حجم و ظرفیت اقتصاد کشور و جمعیت آن نمی‌توان با هیچ کشوری اعم از پیشرفته و توسعه نیافته مقایسه کرد. ضمن آنکه تعداد شعبات بانک‌ها نیز بسیار خارج از استاندارد است به طوری که تنها بانک‌های ملت، صادرات و تجارت که از طریق قانون اصل ۴۴ خصوصی سازی شدند و به بورس پیوستند، هم‌راهِ با دو تا سه بانک دیگر از قبیل بانک قوامین و مهر اقتصاد تقریباً بیش از ۱۱ هزار شعبه در سراسر کشور ایجاد کرده‌اند. این رقم در بانک‌های غیربهری بسیار فراتر و حیرت انگیزتر است به خصوص آنکه موسسات مالی و اعتباری بدون مجوز نیز مثل قارچ رویدند که برخی از آنان به حیف و میل سپرده‌های مردم پرداختند و ناگزیر بانک مرکزی با مداخله در این امر به برخی از موسسات مالی و اعتباری مجوز اعطا کرد اما هنوز برخی از آنان بدون مجوز تحت عناوین و اسماء مذهبی به کار مشغول هستند.

متأسفانه نظام بانکی ما به دلیل قرار گرفتن در یک مجموعه اقتصاد دولتی نفتی رانتی از نبود سلامت بانکی و وجود فساد گسترده در امان نبوده است. به همین علت بسیاری از سپرده‌های اعطایی آنان که به خلاف رویه‌های صحیح بانکداری و ارزشیابی اعتباری به تسهیلات گیرندگان پرداخت شده، شوربخانه همچنان به صورت مطالبات معوق انباشت شده و دست بانک‌ها را در اعطای اعتبار به شرکت‌های کوچک و متوسط مولد بخش واقعی اقتصاد بسته که همین امر رکود اقتصادی را نیز تعمیق بخشیده است. با کمال تأسف بانک‌ها به جای آنکه به رشد بازار متشکل پولی کمک کنند و نیازهای مالی و فوری پولی موسسات کوچک و متوسط مولد و خدمات موثر تجاری را از طریق اعطای اعتبارات کوتاه مدت مرتفع سازند خود به بنگاه‌دار تبدیل شده‌اند و به جای به کارگیری عقود مبادلاتی به عقود مشارکتی روی آورده‌اند زیرا در این عقود بانک‌ها شریک تسهیلات گیرنده می‌شوند اما در ابتدا یک رقمی به عنوان بهره را به طور ثابت تعیین و از تسهیلات گیرنده که در واقع به موجب عقد مشارکت، شریک بانک محسوب می‌شود، اخذ می‌کنند و به زیان احتمالی موسسه اعتنا نمی‌دارند و در هیچ موردی نشان داده نشده است که بانکی از طریق عقود مشارکتی به یک شرکت و یا بنگاه وام داده باشد و در زیان آن هم مشارکت کرده باشد.

به هر حال بانک‌ها به تدریج خود اقدام به تاسیس شرکت‌هایی نمودند که در واقع متعلق به آنان است اما در ظاهر متمایز از بانک و متولیان بانکداری بوده و اغلب تسهیلات به این موسسات در باطن خودی و همین طور به افراد حقیقی و حقوقی که در ارتباط با رانتهای حکومتی هستند، پرداخت شده است. مسلماً چنین تسهیلات گیرندگانی خود را موظف به بازپرداخت وام ندیده و همین امر سبب سود هنگفتی از بابت تورم‌های سالانه نصیب آنها کرده و مطالبات معوقه بانک‌ها نیز انباشته شده است. در حال حاضر در حدود ۱۸۰ هزار میلیارد تومان مطالبات معوقه و آنهایی که استمهال شده اما امیدی به بازگشت آنها به بانک وجود ندارد، در سیستم بانکی نشان داده شده است و در واقع با افزودن مطالبات بانک‌ها از دولت، آنان را از نیمی از منابع تسهیلات پرداختی محروم کرده است.

اگرچه رشد نقدینگی از زمان روی کار آمدن دولت روحانی تاکنون دو برابر شده است اما بانک‌ها به این نقدینگی دسترسی ندارند. بنابراین مثل آن است که دولت در حال حاضر با همان میزان نقدینگی سه سال پیش روبه‌رو باشد که نتیجه این امر کاهش سرمایه‌گذاری‌ها و کاهش رشد اقتصادی و تعمیق رکود و بیکاری است که لازم است دولت نسبت به اصلاح وضع موجود اقدامات بنیادین صورت دهد که این اقدامات نه تنها شامل نظام بانکی کشور خواهد بود بلکه در تمام حوزه‌ها و قلمروهای اقتصاد کلان نیازمند اصلاحات نهادی و بنیادین هستیم. بنابراین با وجود آنکه برجام نیز به سرانجام رسیده است و با وجود مخالفان داخلی و خارجی که همچنان در برابر اجرایی شدن برجام سنگ اندازی می‌کنند، اگرحتی دولت بر این موانع نیز فائق شود و برجام اجرایی گردد متأسفانه ظرفیت ساختار اقتصادی و بانکی موجود قدرت پذیرش و تحمل اجرایی برجام را نخواهد داشت.

رمزگشایی کارشناسان ارشد بازار سرمایه از یک مشکل بزرگ در گفت‌وگو با «بازار امروز»

رنج نقدینگی بورس

مسعود کریمی | صنایع و شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران به دلیل نبود نقدینگی در بازار سهام با مشکلاتی مواجه هستند و متأسفانه دولت، مجلس شورای اسلامی و حتی سازمان بورس هم هیچ گونه فعالیتی در جهت اعتمادسازی و یا حداقل جذب نقدینگی‌های سرگردان در سطح جامعه نمی‌کنند. افزون بر این، در چنین شرایطی که بورس از کمبود نقدینگی رنج می‌برد با توجه به گشایش‌های هسته‌ای صورت گرفته، تصمیم گیرندگان می‌توانند با تسهیل کردن فرآیند جذب سرمایه‌گذاران خارجی بستر مناسب را در جهت رشد و توسعه صنایع فراهم کنند. از سویی، در سطح جهان افراد برای سرمایه‌گذاری‌های کلان در سایر کشورها از حساب‌های Custodian استفاده می‌کنند که این حساب‌ها سرمایه افراد را به نوعی تضمین می‌کنند. این در حالی است در شرایط کنونی افراد خارجی برای سرمایه‌گذاری در ایران در گام نخست به دلیل نبود چنین حساب‌هایی با مشکل روبه‌رو می‌شوند و بعضاً از سرمایه‌گذاری در کشور منصرف می‌شوند. در همین حال با توجه به درک و درایت مسئولان و توجه آنها به این امر که بقای صنایع و شرکت‌ها منوط به نقدینگی کافی است، می‌توان به آینده‌ای که احتمال تغییر سیاست‌ها وجود داشته باشد، امیدوار بود. از همین رو «بازار امروز» در گفت‌وگو با بهنام بهزاد فر مدیر امور اعضای کانون کارگزاران، نادر اسراری مسئول تحقیق و توسعه شرکت سرمایه‌گذاری و خدمات مدیریت صندوق بازنشستگی کشوری و سعید درخشانی کارشناس ارشد بازار سرمایه به تحلیل چگونگی تسهیل کردن شرایط جذب سرمایه‌گذاران خارجی، بررسی صنایع مورد اقبال سرمایه‌گذاران خارجی در دوران پسابرجام و ضرورت تشکیل حساب‌های Custodian پرداختند که آن را در ادامه می‌خوانید.

custodian ، اولویت سرمایه‌گذاران خارجی

بهنام بهزاد فر مدیر امور اعضای کانون کارگزاران در خصوص چگونگی تسهیل جذب سرمایه‌گذاران خارجی گفت: مسائل پیش‌روی سرمایه‌گذاران خارجی در سه صورت می‌تواند به طور کامل برطرف شود. در وهله اول نیازمند است که تغییراتی در مصوبات مجلس، دولت و بانک مرکزی ایجاد شود. زیرا در ابتدا احساس می‌شد که قوانین و مقررات و آیین‌نامه‌ها در این زمینه به کندی مرتفع خواهند شد اما در حال حاضر با توجه به اقدامات انجام شده حتی می‌توان گفت که سرعت

رفع موانع بیشتر از موارد دیگر بوده است. وی خاطرنشان کرد: پس از آن اقدامات داخلی بازار سرمایه مدنظر قرار می‌گیرد که طبیعتاً حل آن دسته سرعت زیادی خواهد داشت. دسته سوم نیز عوامل فنی و تکنیکی هستند که برای سرمایه‌گذاران خارجی بسیار مهم است و حل آن نیازمند ارتقای دستورالعمل‌ها است. مدیر امور اعضای کانون کارگزاران عنوان کرد: در مورد دسته اول می‌توان موارد زیادی نام برد. مواردی از قبیل تسهیل حضور سرمایه‌گذار خارجی در کشور، انتقال وجه سرمایه‌گذاران به داخل و خارج از کشور و تسریع در دریافت ویزا و... در این زمینه اتفاقات مثبتی تاکنون انجام شده و پیش‌بینی می‌شود که رفع این موارد مهمترین دغدغه خارجی‌ان باشد. از سویی، دسته دوم نیز شامل موارد متعددی از قبیل مسائلی نظیر حجم مینا، دامنه نوسان، گره معاملاتی و... می‌شود که یا در دنیا وجود ندارند و یا شکل اجرای آن بسیار متفاوت است. این کارشناس بازار سرمایه تصریح کرد: موضوعات مذکور مباحثی هستند که سرمایه‌گذاران داخلی نیز بحث‌های زیادی در مورد آنها دارند و عملاً بورس را از نقدشوندگی دور می‌کنند. مدیر امور اعضای کانون کارگزاران اذعان داشت: همچنین از عوامل تکنیکی و فنی می‌توان به ایجاد و رونق ابزارهای جدیدی همچون آپشن‌های معاملاتی، آتی ارز، آتی شاخص، خرید و فروش استقراضی و... اشاره کرد. عوامل این دسته مسائل مهمی هستند که سرمایه‌گذار خارجی می‌تواند با وجود آنها تریب شود.

بهنام بهزاد فر در خصوص صنایعی که پس از برجام مورد استقبال سرمایه‌گذاران خارجی قرار می‌گیرد نیز گفت: پیش‌بینی می‌شود در شرایط پسابرجام صنایعی که در دوران تحریم‌ها افت محسوسی داشتند، شرایط رشد بهتری نسبت به سایر صنایع داشته باشند. به عنوان مثال می‌توان از صنعت خودرو و قطعه‌سازی نام برد. صنعت دارو نیز از بابت بازگشایی آل سی و تامین مالی می‌تواند یکی از گروه‌های پرتانسیل بازار باشد. گروه شیمیایی و پتروشیمی نیز یکی از گروه‌های هدف سنتی سرمایه‌گذاران خارجی است. البته این فرض را می‌توان برای صنایع پیمانکاری نیز در نظر گرفت چرا که این پتانسیل در این شرکت‌ها نیز وجود دارد. مدیرامور اعضای کانون کارگزاران درباره ضرورت تشکیل حساب‌های Custodian گفت: این موضوع یکی از اولویت‌های سرمایه‌گذاران خارجی بوده و در لیست دغدغه‌های آنان به خصوص برای اشخاص حقوقی که تراکنش‌های بالا و قصد سرمایه‌گذاری زیادی دارند، وجود دارد.

بهبود رتبه اعتباری

افزون بر این، نادر اسراری مسئول تحقیق و توسعه شرکت سرمایه‌گذاری و خدمات مدیریت صندوق بازنشستگی کشوری در خصوص تسهیل روند جذب سرمایه‌گذاران خارجی گفت: برای ورود سرمایه‌گذار خارجی نیاز به حل شدن برخی مسائل از جمله امنیت بین‌المللی است. وی خاطرنشان کرد: منظور از امنیت بین‌المللی این است که ایران به عنوان کشوری که دارای وضعیت نرمال است، در جامعه جهانی پذیرفته شود و در طبقه‌بندی‌ها با کشوری

همانند کره شمالی مقایسه نشود.

نادر اسراری عنوان کرد: لزوم تغییر دید جهانی به کشور احساس می‌شود این در حالی است که پس از برجام هم نگرش‌ها تغییر نکرده است.

مسئول تحقیق و توسعه شرکت سرمایه‌گذاری و خدمات مدیریت صندوق بازنشستگی کشوری ابراز داشت: از نظر داخلی آمادگی لازم را در جهت جذب سرمایه‌گذاران خارجی نداریم چرا که نیاز به این اتفاق از نظر مدیران سیاسی و اقتصادی دیده نمی‌شود. این کارشناس بازار سرمایه افزود: در حال حاضر قوانینی در جهت تسهیل ورود سرمایه‌گذاران خارجی به داخل کشور وجود ندارد.

نادر اسراری تصریح کرد: در هر صنعتی رهبر قیمت نباید یک شرکت داخلی باشد و باید یک شرکت خارجی هم امکان قیمت‌گذاری محصول تولیدی را داشته باشد.

این تحلیلگر بازار سرمایه بیان کرد: باید تغییراتی در قوانین کار و حوزه مربوط به رقابت ایجاد شود. همچنین، از لحاظ سیاسی هم تمام افراد به این نتیجه برسند که جذب سرمایه‌گذار خارجی نیاز اساسی پیشرفت کشور محسوب می‌شود.

وی اظهار کرد: بهبود وضعیت کشور در حوزه بین‌المللی در جهت جذب سرمایه‌گذار خارجی نیز از دیگر عوامل مهم این امر تلقی می‌شود.

مسئول تحقیق و توسعه شرکت سرمایه‌گذاری و خدمات مدیریت صندوق بازنشستگی کشوری در خصوص صنایع مورد اقبال در شرایط پسابرجام گفت: سرمایه‌گذار خارجی در پسا برجام به دنبال شناسایی بازار هدف در ایران خواهد بود. از سویی پتانسیل موجود در صنایع، سرمایه‌گذار خارجی را ترغیب به ورود به صنایع و شرکت‌های موجود می‌کند. این کارشناس بازار سرمایه اظهار کرد: صنعت خودرو بیشترین زیرساخت ممکن را برای همکاری با سایر

کشورها در جهت ارائه محصولات جدید دارد.

نادر اسراری عنوان کرد: صنعت پتروشیمی در حال حاضر نسبت به سایر صنایع تجهیزات جدیدتری دارد و سرمایه‌گذاران خارجی در صورتی که در شرکت‌های پتروشیمی امکان ورود داشته باشند، می‌توانند راندمان تولید را افزایش دهند.

وی افزود: برخی از ماشین آلات اکثر صنایع همانند صنعت قند، ذوب آهن اصفهان، بخش‌هایی از شرکت‌های مشابه و... بیش از ۵۰ سال قدمت دارند. در صورتی که سرمایه‌گذار خارجی با قصد بهینه‌سازی و تملک وارد شود، شرایط تغییر خواهد کرد اما اگر قصد شراکت محدود وجود داشته باشد صنعت خودرو و پتروشیمی با اقبال بیشتری نسبت به سایر صنایع مواجه خواهند شد.

مسئول تحقیق و توسعه شرکت سرمایه‌گذاری و خدمات مدیریت صندوق بازنشستگی کشوری در خصوص حساب‌های Custodian بیان کرد: Custodian نیاز بازار سهام نیست و در حوزه سرمایه‌گذاری چیزی تحت عنوان تضمین وجود ندارد.

این کارشناس بازار سرمایه تصریح کرد: در هر کشوری با توجه به وضعیت سیاسی و اقتصادی رتبه اعتباری وجود دارد. زمانی که رتبه اعتباری کشور مناسب نباشد امکان ایجاد مشکل برای سرمایه‌گذار خارجی وجود خواهد داشت این در حالی است که ریسک سرمایه‌گذاری در کشور مورد نظر نیز در رتبه اعتباری لحاظ شده است. نادر اسراری اظهار کرد: در حال حاضر رتبه اعتباری ایران نسبت به قبل از برجام بهبود یافته است.

لزوم اجرای صحیح حاکمیت شرکتی

در سویی دیگر، سعید درخشانی کارشناس ارشد بازار سرمایه در خصوص جذب سرمایه‌گذاران خارجی گفت: افراد برای سرمایه‌گذاری در ایران با مشکلاتی مواجه هستند. به طور مثال، فردی که در گروه خودروسازی سایپا اقدام به سرمایه‌گذاری می‌کند امکان تعدیل نیرو و تعیین قیمت فروش محصول نهایی را ندارد. از طرفی وجود تعرفه نامناسب در واردات مواد اولیه نیز از دیگر موانع پیش‌روی سرمایه‌گذاران خواهد بود.

وی خاطرنشان کرد: دولت باید در گام نخست در زمینه قیمت‌گذاری صنایع بورسی دخالتی نداشته باشد و اجازه دهد تا بازار به تعیین قیمت بپردازد. به عنوان مثال دولت در حال حاضر اقدام به تعیین قیمت حداقلی در برخی از محصولات مانند چغندر می‌کند و هر سال شاهدیم که این قیمت افزایش پیدا می‌کند. این در حالی است که قیمت شکر در برخی مواقع رشد نمی‌کند.

سعید درخشانی عنوان کرد: در نتیجه این اتفاق عمدتاً شرکت‌های صنعت شکر در بازار سرمایه زیان‌ده می‌شوند و یا سودهای خیلی کمی را به دست می‌آورند.

این تحلیلگر بازار سرمایه بیان کرد: از سویی، حاکمیت شرکتی باید به معنای حقیقی در شرکت‌ها اجرایی شود چرا که در قالب فعلی هیچ سرمایه‌گذار خارجی تمایل به سرمایه‌گذاری در شرکت‌ها را نخواهد داشت. وی افزود: عزم ملی مسئولان و افراد جامعه باید به سمت مثبت شدن نگاه‌ها به سرمایه‌گذار خارجی حرکت کند زیرا سرمایه‌گذار همگام با ایجاد رونق در تولید و اشتغال باعث افزایش منافع عمومی در کشور می‌شود.

سعید درخشانی اذعان داشت: متأسفانه در حال حاضر چنین دیدگاهی در بخش‌های حاکمیتی وجود ندارد. این کارشناس بازار سرمایه گفت: قیمت‌گذاری‌های دستوری همانند افزایش نرخ خوراک پتروشیمی‌ها یا موارد دیگر نیز باعث عدم تمایل افراد جهت سرمایه‌گذاری در کشور می‌شود.

وی درباره حساب‌های Custodian ابراز داشت: ضرورت تشکیل حساب‌های Custodian به شدت در بازار احساس می‌شود. از سویی وجود برخی از قوانین دست و پا گیر سازمان بورس عدم شفافیت را بیشتر از شفافیت در بازار ارائه می‌دهند.

این تحلیلگر بازار سرمایه ابراز داشت: عدم ارائه مجوز برای تشکیل شرکت کارگزاری و قیمت‌های بالای چنین شرکت‌هایی با توجه به سرمایه اندک و کارایی بسیار پایین برخی از این شرکت‌ها، هیچ فردی را ترغیب به سرمایه‌گذاری در این بخش نمی‌کند.

سعید درخشانی خاطرنشان کرد: برخی از شرکت‌های مشاوره سرمایه‌گذاری و سیدگردانی فقط به اشاعه شایعات در بازار می‌پردازند و متأسفانه تحلیل خاصی را از طرف چنین شرکت‌هایی نمی‌بینیم. از سویی، عدم توانایی در کنترل کانال‌های تلگرامی از طرف مسولان و نهادهای ناظر نیز باعث ضعف بازار می‌شود.

این کارشناس بازار سرمایه اظهار کرد: در صورتی که موارد مذکور محقق شوند، با رفع محدودیت، تغییر در ساختارها، ارتقاء سطح مدیریتی، ادغام برخی از نهادهای مالی در جهت تاسیس کارگزاری‌های جدید و حتی خرید سهام کارگزاری‌ها توسط کارگزاران بین‌المللی و ایجاد حساب‌های Custodian در جهت رشد و توسعه بازار سهام مثبت ارزیابی می‌شود. وی بیان کرد: پیشنهاد می‌شود افرادی که در کارگزاری و نهادهای مالی هستند با کد خود اقدام به خرید و فروش سهام در بورس کنند تا روند و نوع فعالیت‌ها مشخص شود. در همین حال در صورتی که شاهد چنین رویدادهایی در سطح بازار باشیم به طور اتوماتیک با افزایش شفافیت سرمایه‌گذار خارجی هم اقدام به ورود در چنین بازاری می‌کند. سعید درخشانی تصریح کرد: تا زمانی که سرمایه‌گذاری در کشور صورت نگیرد شاهد رشد و پیشرفت نخواهیم بود.

این تحلیلگر بازار سرمایه عنوان کرد: در پسا برجام همگام با لغو تحریم، اکثر صنایع منتفع می‌شوند اما صنایعی که پایداری بالاتری نسبت به سایرین دارند، همانند صنعت غذایی، دارو، نفت و پالایشگاه با اقبال بیشتری مواجه خواهند شد.